

ALBERT CAMUS'NÜN "YABANCI" ROMANINDA KİMLİK VE YABANCILAŞMA PROBLEMİ

İbrahim BİRİCİK¹

Özet

Albert Camus'nün "Yabancı" romanı yüzeysel olarak bir insanın başından geçen bir olayı ele alır. Ancak roman; derinlemesine incelendiğinde romanın kahramanı Meursault'nün hayat realitesi karşısında çaresizliği ve hayatı anlamlandırılmayışından kaynaklı kimlik problemi dikkat çeker. Sosyal varlık olan insanın; toplum ve benlik boyutunda "kim" ve "ne" olduğunu bilememesinden kaynaklanan bu paradoks, bireyi kendi "ben"ine ve topluma yabancılaştırır. Bireyi yalnızlığa iten bu kimlik problemi, sosyolojik boyutta bireyi topluma da ötekileştirir. Bireyin topluma ötekileşerek yabancılaşması, dini yönden yabancılaşmayı tetikler. Bireyin, modernite ile gelen sorulara dini alternatifli cevap bulamaması, metafizik boyutta bireyi buhrana sürükler. Buhran ise, benlik/kimlik zayıflamasına neden olduğu gibi toplumsal değerlerden kopmasının ifadesidir. Kopuş, benlik/kimlik zayıflamasını sonuçlandırdığı gibi toplumsal değerlerden kopmanın da ifadesidir. Bu kopukluk, kişiliğin şizofrenik bir biçimde parçalanmasına neden olur. Modernitenin getirdiği parçalanmış benlikler, kimliksizleşen bireylerin hem sebebi hem de sonucudur. Bireyin kendine ve topluma yabancılaşmasının temelinde hayatı absürd görme felsefesi yatar. Bu felsefe ile romanın zamansal ve mekânsal boyutunda karşılaşılır. Metafizik buhran, ontolojik anlamsızlık ve kimlik karmaşası kaynaklı hayata kayıtsız kalma durumu, Meursault'yü psiko-sosyal boyutta yabancılaştırır. "Yabancı" odaklı bir izlikle, hayat-ölüm-suç kavramları romana yansır. Modern insanın modern zamandaki buhranlı dönemindeki kimlik kaybı ve yabancılaşması, modernist roman olan "Yabancı"da tüm boyutları ile müşahade edilir.

Anahtar Kavramlar: Kimlik, Yabancı, benlik, toplum.

ALBERT CAMUS'S IN "FOREIGN" NOVEL IDENTITY AND ESTRANGEMENT PROBLEM

Abstract

Albert Camus's "Yabancı" novel superficially mentions about a man's under gones. But which novel is deeply analyzed, the main character of novel, Meursault doesn't give meaning the self-consciousness and deprecation due to identity problem which is opposite other reality of life. People, as a social creature, alienate himself to his individuality and society due to his paradox and he doesn't know "who" and "what" at the dimension of society and personality. This individual problem, forcing person into loneliness, made individual the other into society. Owing to the fact that individual can't find answers of the alternative of religious which come back with modernity, it drag individual into crisis at the dimension of metaphysics. The crisis means to break with social assets by bringing about individual or identity's weakening ruin. This distance means to also distance the social assets as a result of weakening of identity individual. This distance causes to break into pieces as a way of schizophrenic of individual. Personality that broke into pieces by coming with modernity is not reason but also result. At the base of person's individuality and society of estrangement is an absurd idea about life. This philosophy and novel come across at the dimension of place and time. The crisis of metaphysics, meaningless of ontology and the resource of complication of identity with being indifferent to the situation of social psychology of Meursault. In the harsh period, the lost identity and estrangement of modern people and time, In "Yabancı", which is a modernist novel, is seen at all sides.

Keywords: Identity, foreign, individuality, society

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ibrahim.bd@hotmail.com.

Giriş

Yabancı romanı, Albert Camus'nün 1942'de yayınlanan ilk ve en çok ses getiren yapıtıdır. Bu özelliğinden dolayı 1957'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülür.

Modernist edebiyatın özelliklerini kendisinde yansıtan roman, diğer modernist romanlar gibi dünyada keşfedilen anlamsızlık üzere durur. Yazarın entrik gerilimi başlatması, dünyanın artık anlamlandırılmaması gerçeğidir. Bu tarz modernist romanlarda birey, direnen değilse de anlamlandırılmayan dünyanın karşısında durur (Savaşır 2007:24).

Kimlik

Birey, ait olduğu toplumun sosyolojik normlarını kendi benliğinde eriterek kimlik kazanır. Erikson'un sosyal psikolojisine göre bireyin kimlik kavramının özünde yaşadığı sosyal grup/toplumun içsel/tarihi/kültürel birikimi de vardır ve çoğu zaman kişilik, toplumun içsel birikimine göre şekillenir(Bozdemir 2011:10). Bu şekillenme sürecinde bireyin, çevresini tanıması da sosyalleşmedir. Alfred Adler'in bireysel psikolojisinde; bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan bir bütünlük içerisinde olan bireyin, kimlik bütünlüğü bu üç şarta göre oluşur. Bu bütünlüğe paralel olarak bireyin "yaşam biçimi/felsefesi" oluşur. Jung'a göre ise kimlik oluşumu, kişinin "ben"iyle bütünleşmesiyle doğru orantılıdır. Bu psikolojik kuramda, kronolojik-topolojik artalarda arketipler, kimlik oluşumuna etki eder.

Toplumsal bir profil olan kimliğin oluşumunda, bireyleşme/bireyselleşme denen süreç ile karşılaşılır. Toplum içinde kimlik kazanmaya çalışan birey, bireyselleşme mücadelesinde kendine özgü kişiliği ile toplumda pay sahibi olmak ister. "*Bireyselleşme, ne verilirse yapan insan değil; yeteneklerini geliştirerek ancak yetiştiği alanda, kendisinden yararlanan bir kişilik oluşturur.*"(Doğan 2014:103) Jung'un psikolojisinde ise bireyselleşme/bireyleşme, psikolojik gelişme ve olgunlaşma sürecidir ve kişinin kendini gerçekleştirme anlamında kullanılır. Modernleşme ve endüstrileşme ile bireyin kendini düşünmek zorunda olması ve toplumun birtakım temel rollerinde kendisinin kendisi hakkında karar vermesi, bireye "ben" algılamasında sosyal ve psikolojik sorumluluk getirir. Modern dünyanın bireyine bu ekstra sorumluluk, onun kimlik tamamlama sürecinde dezavantajdır.

İnsanın sosyal ve psikolojik dünyasındaki bu modernist hareketlilikler, toplumun ve insanın aynası olan edebî esere yansır. Lewis Coser "*Edebiyat, her şeyden önce toplumsal olayların kanıtı ve tanığıdır.*" (Alver 2004:90) cümlesiyle toplum açısından edebiyat eserinin önemini vurgular. İnsanın edindiği bilgilerle kimlik üretme çabası ve başarısızlık sonucu karşılaştığı yabancılaşma, edebî eserde bireyin çevresiyle ve kendisiyle etkileşiminde gözler önüne serilir. Özellikle yaygın olarak kullanılan iç monolog tekniği, modern insanın modernist edebiyata yaptığı katkılardan biridir. Romanda Meursault'nun bu teknikle kimlik mücadelesi ve yabancılaşma izlekleri gözlenir.

Varoluş Algılaması

İnsanın evreni ve kendisini keşfetme merakı, ilk insandan itibaren insanı düşünmeye sevkeden bir dinamizmdir. Toplumsal bir varlık olan insanın kendisini ve muhatap olduğu hemcinslerini tanıması, yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bir içgüdü olan "güvenlik" duygusunu sağlar. Bunun yanında insanların varoluş amacını sorguladığı dünyada kendilerine uygun rollere bürünmesine de zemin hazırlar. Duygu, düşünce ve davranışları derinlemesine inceleyen edebiyat ve psikoloji bilim dallarının aynı kaynağı olan insandan beslendikleri şüphesizdir.

Psikoloji ve edebiyat bilimleri, insanın kendisini keşfi için çıkılan yolculukların en caziplerindedir. Bu iki bilimin ortak paydası olan insanın hayat ve varoluş paradigmaları arasındaki uyum/uyumsuzluk problemleri her iki bilimin de dikkatini çekmiş ve çekmeye devam etmektedir. Toplumsal alanda oluşan zihinsel paradigmalardan ve yaşamsal değişimler, insan psikolojisini de etkilemiş ve bu durum, her iki disiplinin edebî izdüşümü olan edebî esere yansımıştır. *Yabancı* romanının kahramanının (Meursault) sahip olduğu varoluş algılamasındaki problem, kimlik oluşumuna etki eder.

Kimlik oluşumundan ve bireyselleşme sürecine paralel olarak birey, varlığı algılama ve anlamlandırma sorunu ile karşılaşır. İnsan olmanın getirdiği ve gerektirdiği sorumluluktan hareketle birey, özünü araştırarak hayatı anlamlandırmak ister. Arayış sürecinde kendi varoluşunu, başkalarının yok oluşuyla öğrenen birey; varoluş problemi sebebiyle doğumundan ölümüne kadar ontolojik bir kısaçttır. Romanın kahramanı Meursault, bu kıskacı "*Ölümler biten bir hayat, saçmadır, evet. Bunda kuşku yok. Ama yaşam ölümle bitiyor diye kopacak mıyız, gözümüzü, yüreğimizin kapılarını bu yaşanan dünyanın güzelliklerine, bunlar yanında insanların acılarına çaresizliklerine?*"(Camus 2008:8) cümleleriyle özetler.

Kendisine sorulmayarak verilen hayatı yine kendisine sorulmayarak alınması sonucu yaşanan ironi, hayatı absürtleştirerek trajik bir duruma sokar(Balcı 2009:9). İnsan, bu trajik durumdan kurtulmak için hayat muamması karşısında sorulara cevaplar arar. Bu süreçte tek değişmeyen realite, ölümdür. Bu realite, insanı zihni ve duygusal boyutta kaçışa sürükleyerek hayat karşısında kendi varlığını çıkmaza sürükler. "*Bu bakımdan insanın dünyanın cazibesi ile ölüm realitesi arasındaki çabası absürt bir özellik kazanır.*" (Balcı 2009:9)

Hayat algılaması; kimlik/benlik bütünlüğüne bağlı olan birey, benliğin parçalanmış durumu sonucu hayatı sağlıklı algılayamaz. Laing'in "Bölünmüş Benlik" kuramında, ontolojik güvenlik ile benlik arasında kurduğu ilişkiye göre bunalımlar ortaya çıkar. Kendi 'ben'ine yabancılaşarak kendini sürekli olarak kendi dışında tanımlanmış sahte bir benlikte görür. İç benlik ile dışa yansıyan benlik arasındaki fark açıldıkça birey, kendisiyle ve çevresiyle bunalıma girer(Davutoğlu 2014:59). Ancak Meursault, hayata/çevreye o derece kayıtsızdır ki çevresinin etkisiyle dahi oluşan sahte benliğe sahip değildir. Meursault; hayatla, toplumsal değerler ve iç benlik arasında denge kurmaya çalışır. Ancak bunu başaramaz. Romanın özüne damgasına vuran etken işte budur: Denge. Bu dengeyi başaramayışının nedeni ise benliğinden kaynaklı yabancılaşma ve bunun sosyo-psikolojik boyutudur.

Yabancılaşma

Yabancılaşma, toplumda önce düşünce boyutuyla başlar. Toplumun kendilik değerlerine uygun profil çizemeyen bireyler, bir araya gelerek oluşturdukları toplumsal yapının parçalanmasına neden olur. Toplumun kendi değerleriyle çatışma yaşaması, onu bir arada tutan öz değerlerle sorun yaşamasına neden olur(Şahin 2013:6). Burada önemli olan kendiliği ifade eden öz değerlerin birbirleri ile neden, niçin ve nasıl sorun yaşadığıdır. Toplumu bir arada tutan ve insanı yücelten değerlerin unutulması veya tamamen silinerek ortadan kaybolması, bir yabancılaşma problemidir.

20. yüzyıl modernizminin beraberinde oluşan bu absürt felsefesi, yabancılaşma olgusunu beraberinde getirerek insanları bu ortak kaderle yüzleştirmiştir. Yabancılaşma kavramı, sosyal bilimlerde kökleri ve etki alanı boyutuyla derin ve bir o kadar da muğlak bir kavramdır. Batı sosyolojisi bu kavramı, psikopatolojik seviyeye indirgeyerek etkisizlik, ilgisizlik, yalıtılmışlık, kararsızlık kavramlarıyla eşdeğer tutar. Hatta İspanyolca "alienado", Fransızca "aliene" kelimeleri ruh hastası anlamına, İngilizce "alienist" kelimesi de ruh hastalarına bakan doktor anlamına gelmektedir. Çünkü yabancı kelimesi Latince "alienare" fiilinden türetilmiştir(Karaca 2014:34).

Yabancılaşma, modernleşerek makineleşen dünyanın en temel problemlerinden biridir. Modernite, modernin yanında "Yabancı"yı da getirmiştir. İnsanların çoğu, iç ve dış sosyolojik etkenlerden dolayı hayata adapte olmakta zorlanır. Modern dünyanın zorluğu karşısında yalnız kalan birey, bir vurdumduymazlık süreci içerisinde. Roman kahramanı Meursault, işlediği cinayet karşısında idam edileceğini bilmesine rağmen vurdumduymaz/kayıtsızdır. Meursault, geleceğini etkileyebilecek olan sorgulamada tembel ve alakasız davranır. *"Benimde herkes gibi olduğumu, tamı tamına herkes gibi olduğumu ona söylemek istiyordum. Ama bütün bunların aslında hiçbir yararı yoktu. Tembelliğim tuttu, söylemekten vazgeçtim."* (Camus 2008:47)

İster ideolojik, ister felsefî olsun bütün yaklaşımlar yabancılaşma kavramının tahlilini kendilerine göre yapmaktadırlar. Psikanalitik perspektifte Rank, yabancılaşmayı ayrılık kaygısı; Erikson, temel güvensizlik olarak görür. Hegel, yabancılaşmayı fizyolojik boyutta insanın varoluşu ile ruhî anlamdaki varlığı arasında arar. Marx ise, yabancılaşmanın kapitalizmin bir ürünü olduğu fikrini öne sürerek toplumsal gelişimin yabancılaşmayı beraberinde getirdiği fikrindedir. Fromm, egoizme sürüklenen bireyin sosyalliğini kaybederek yabancılaşacağını belirtir. Feurbach ise yabancılaşmayı dinde arar(Karaca 2014:37).

Modern insanın en temel yaşam deneyimi ve korkusu olarak tanımlanabilecek olan yabancılaşma olgusu; Goethe'den, Schnitzler'e, Wordsworth, Keats'e, Dickens ve Zola'ya kadar birçok farklı yazar tarafından ele alınır. Yabancılaşma kavramının edebiyat dünyasına ve edebî esere, "bireysel özgürlüğün yitirilmesi ve varoluş korkusunun gittikçe artmasıyla bağlantılı" bir deneyim biçiminde yansıtıldığı gözlenir. Özellikle Kafka, Camus, Beckett ve Bernhard gibi 20. yüzyılın önemli yazarlarının yapıtlarında "ben" ve dünya arasındaki yabancılaşma o kadar aşırıya varmıştır ki, her gerçek kuşkulu ve gerçek dışı bir hal almıştır (Kızılar 2009:53).

Bazı çağdaş filozoflar ise yabancılaşmanın bir sapma ve psiko-sosyal hastalık olduğu görüşünü savunurlar. Varoluşçuluk ekolünün önemli isimlerinden Kierkegaard, hiçlik/yokluk bilincinin tamamlanması sonucu yabancılaşmanın yaşantıya dönüşeceğine değinir. 20. yüzyıl modernizminin getirdiği bir anti sosyalleşme ve zihin parçalanması ile insanın insana soğuduğunu düşünür. Bu soğukluk romanda da kendini gösterir. Romanın kahramanı Meursault, toplumun çekirdeği ve dinamizm noktası sayılan aileyi önemsemmez. Kendisi ile yuva kurmak/evlenmek isteyen Marie'yi tersler ve sorularına ilgisiz kalır. *"O zaman, Marie, evlilik ciddi bir şeydir dedi. Ben de 'değildir' diye karşılık verdim. Bir an sustu, bana sessiz sessiz baktı."* (Camus 2008:17) Marie ile ilişkisi garip ama doğaldır. Marie'nin beni seviyor musun? sorusuna: *"Bu anlamsız bir şey, ama sanırım sevmiyorum."* (Camus 2008:17) diyerek cevap verir. Başka bir duyguyu yaşarken, *"kendimi mutlu hissederek gibi oldum."* (Camus 2008:43) diyerek hiçbir duyguyu tam anlamıyla hissedemez ve hayata kayıtsız kalır. Absürd felsefesi, temelinde nihilizmi barındırdığından bireye antikonformist bir süreç yaşatır.

Hatta annesinin cenazesine bile zoraki giderek annesini son defa görmek istemez. *"Tabutu kapamışlar ama ananızı görmek isterseniz açayım' dedi. 'Hayır' diye karşılık verdim."* (Camus 2008:16) Kendi benliğindeki hayat algılamasında anlam bütünlüğünü tamamlayamayan Meursault, toplumun değer yargılarını da anlamsız görerek topluma yabancılaşır. Meursault'yü yargılayan savcıya göre; Meursault'nün annesinin cenazesinde ağlamaması, annesinin cenazesini görmek istememesi, cenazeden sonra denize gidip eğlenmesi, kız arkadaşıyla komik film seyretmesi ve kız arkadaşını evine davet etmesi, topluma ve ahlaki değerlere yapılan saygısızlıktır. Savcıya göre Meursault *"İnsanların ruhunu koruyan ahlak ilkelerinden bir teki bile kapısına uğramamıştır."*(Camus 2008:8) Toplumun değer yargılarını ifadeleri ile temsil eden Savcı, Meursault'nün kişiliğine yansıyan bu absürd durumun sosyolojik boyuta sığmamasından korkar. *"Hele, bu adamda rastlanan türden bir kalpsizlik, toplumu sürükleyecek bir uçurum halini alırsa."* (Camus 2008:98) Çünkü Meursault, 20. yüzyıl modern insanının kimlik karmaşasını temsil etmektedir.

Zamanın şartlarından etkilenen insan, varolma mücadelesinde yabancılaşmayı kendi benliğinde hissederek. Sosyal düzeni de baskıcı bir şekilde algıladığı zaman sosyolojik boyutta da yabancılaşır. Psikolojik temelli olan bu olgu, sosyolojik boyuta doğru genişler.

Egzistansiyalizm/Varoluşçuluk akımının etkileri kendinde görülen Camus'ye göre "varoluş" insanın maddi özünden önce gelir. İnsan dünyaya gelip var olduktan sonra kendi özünü, değerlerini oluşturur. Bu süreçte insana yol gösterecek yine kendisidir. Bu nedenle özgür olmak zorundadır. Bu özgür olma durumunda bireycilik esas alınır. Çünkü bireyin varlığını koruması için toplumdan ve eşitlikten sıyrılması gerekir. Bu da ancak kaygı, umutsuzluk, yalnızlık ve bunaltı içinde gerçekleşir(Sartre 2005:11).Bu düşünceler ile özdeşleşen Camus, aslında eserin kahramanı aracılığıyla kendisini anlatmaktadır. *"Hâlbuki egzistansiyalizm, tam bunun zıddına ferdidir, ferde dayanır; bizzat Ali ve Veli üzerinde durur. Çünkü gerçek varlık insanın kendi ferdiyetinde; gerçek bilgi de insanın kendisini bilmesindedir."* (Çetişli 2005:145). Camus, kendini tam bir varoluşçu olarak görmez. Kendi anlayışını *"Hayır, ben bir varoluşçu değilim. Sartre ile isimlerimizin yan yana anılmasına hep şaşıktık. Sartre ve ben*

kitaplarımızı birbirimizle gerçekten tanışmadan önce yayımladık. Birbirimizi tanıdığımızda ise ne kadar farklı olduğumuzu anladık" cümleleriyle ifade eder.

Camus, yabancılaşmayı "diyalog parçalanmışlığı" olarak özetler. İnsanın duygu ve düşüncelerini aynı zamanda dert, üzüntü ve sıkıntılarını iletişim ve diyalog yoluyla sağlar. Ancak insan modernizmin getirdiği tereddüt; tabiat, eşya ve hemcinsine karşı bu diyalogu parçaladığı için sıkıntı içindedir(Karaca 2014:73). Meursault, bu karmaşayı, parçalanmışlığı ve tereddüdü romanın her safhasında hissettirir. Faili olduğu cinayetten sonra bile pişmanlık hissetmeyen Meursault, yabancılaşmanın sonucu olan trajediyi dile getirir: " Ölmüşse artık beni hiç ilgilendirmezdi. Ölümünden sonra insanların artık benimle hiçbir alışverişi kalmıyordu." (Camus 2008:110) Absürt yaşam felsefesinin etkisiyle Meursault, ölümü sıradan bir olay olarak görür. Bu durum, ölüm karşısındaki çaresizliğin ifadesidir. Çünkü doğumun, ölüm karşısında bir borç olarak verildiğine inanan Meursault, ölüm gerçeğinin korkusunu hissetmemek için kayıtsız kalır. Kayıtsız kalmak, çaresizliğin bir başka ifadesidir.

Meursault, kendisine bıçak çeken Arap'ı öldürmüştür. Oysa Meursault, kendini savunmak düşüncesiyle beraat da edebilirdi. Mahkeme, onun teamüllere göre hareket etmesini, kendisini savunmasını ister. Ancak o, buna yanaşmaz. "Beni suç işlemeye iten nedenlerin ne olduğunu kendi ağzımdan duymak istediğini söyledi. Sözcükler dilime dolana dolana hem gülünç olduğumu bile bile bir nefeste 'Buna sıcak neden oldu' diye karşılık verdim." (Camus 2008:99) Mahkeme heyetine bu nedenle cinayeti işlediğini söylemesi, cinayeti planlayarak işlemediğini gösterir. Çünkü plan yapmaması, cinayeti keyfine göre ve saçma bir sebepten işlediğini gösterir(Lass 2003:416). Hatta Arap'ı öldürdükten sonra dört el daha ateş etmesi sorgulanır. "Birinci ile ikinci arasında niçin beklediniz? Yerde yatan cesede niçin ateş ettiniz, niçin? diye sordu."(Camus 2008:110) Her olay, bir psikolojinin sonucu olduğundan, bu gereksiz/saçma olay da Meursault'nün inandığı absürd felsefesinden kaynaklanır.

Hapiste ölümü bekleyen Meursault, geleceğe inanmayı bırakarak bütün ümitlerinden vazgeçer. Ona göre ölüm, önceden belirlenmiş bir sondur ve insan ona istemeyerek de olsa boyun eğer. Birisinin otuzunda veya yetmişinde ölmesi ne fark eder? diye düşünür(Glicksberg 2004:83). Yüksek bir ilgisizlik felsefesinin verdiği bir refleksle ölüme meydan okuma ve ölümlü yüzleşme yürekliliğini gösterir.

Camus, varoluşçuluk akımından çok "saçma/absürd" kavramı üzerinde durur ve yazılarını bu ekseninde geliştirir. Camus, absürd/saçmanın kurucusu değildir fakat bu düşünce akımında önemli bir yer tutar. Camus, insanın ölümle mahkûm edildiği dünyayla barışamadığı için absürde karşı meydan okuma içindedir. İnsan yalnızdır ve özgür bir ruh hali içerisinde yaşmalıdır. Ölüm realitesi ile dünya saçma olur ama insanın kendisi için seçtiği kader, saçma değildir. Bu anlayış, roman kahramanı Meursault'nün ölümü kendinin seçmesinin, ölümden kaçmamasının ve ölümü kabullenmesinin nedenlerindedir. Camus, her şeyin absürtlükle ve yoklukla özetlenmeyeceğini, öncelikle hiçliği var sayarak bunlarla yüzleşilmesini ister. İnsanın ve hayatın anlamsızlığına inanmanın da bir anlamı vardır. Hiçlik de bir şeydir ve bir anlam ifade eder. Böylelikle kendisi için seçtiği kadere boyun eğer (Clikcsberg 2004:80). "Sanki bütün yaşamımda, kendimi haklı çıkarmak için bu dakikayı şu şafak vaktini beklemiştim. Hiç, hiçbir şeyin önemi yoktu ve bunun niçin böyle olduğunu biliyordum."(Camus 2008:102)

Meursault, hayatın önemsiz olduğunu bilmesine rağmen bu paradoksu anlaması, kendi kaderini seçmesinden kaynaklanır.

"Çünkü, başkan, bana tuhaf gelen bir biçimde, Fransız ulusu adına, bir meydanlıkta başımın kesileceğini söyleyiverdi" (Camus 2008:120) Meursault'ye göre verilen idam kararı, cinayeti işlediğinden dolayı değildir. Çünkü kendini korumak için öldürdüğünü mahkeme heyeti de bilmektedir. İdam kararının görünmeyen nedeni, annesinin cenazesinde üzülmeyeceğinden ve matem tutmayışındandır. Mahkeme heyetindeki tanıklar, bu olay üzerine konuşurlar. Meursault'nün avukatı mahkemeye şu soruyu sorar: *"Bu adamı anasını gömdü diye mi, yoksa bir adamı öldürdü diye mi suçluyoruz? Anlayalım!"* (Camus 2008:113) Bu soruda gizli bir ironi vardır. Varoluşçuluk akımına yakın olan ve temelde nihilizmden beslenen absürd felsefesi "suç" kavramı etrafında çözümlenmeye çalışılır. Bunu bilinçli olarak yapan Camus, saçma olan dünyada neyin doğru ve suç olduğunu, hangi adalet anlayışına ve inanç ölçülerine göre yargılanacağını sorar. Ona göre kimsenin masum olmadığı ve yargıcın olmadığı bir dünyada "suç"lanması, saçma/absürttür.

Toplumun kültürel değerlerine ve ahlaki normlarına yabancı ve uzak kalışının cezasını hayatıyla ödeyecek olan Meursault, romanın ismindeki "Yabancı" olgusuyla birebir örtüşür. Meursault, istek ve arzularını ve anı yaşama hissini, toplumsal değerlerin önüne geçirdiğinden bazı erdemlerden de mahrum kalmıştır. *"Ben hayatımda hiçbir zaman gerçekten pişmanlık nedir, duymamışım."* (Camus 2008:97) *"Oldum olası, gerçekten hayal etmek nedir, bilmemişimdir."* (Camus 2008:108)

İnfazı bekleyen Meursault'nün idam öncesi Papaz ile görüşmesinden hiçbir dine inanmadığı anlaşılır. Ona göre Tanrı yoktur. Hayat saçmadır. Herkes öleceğinden hayat anlamsızdır ve herkes aynı derecede suçlu veya suçsuzdur. *"Değil mi ki insan ölecekti, öyleyse bunun ne zaman, nasıl olacağı pek önemli değildi."*(Camus, 2008:23) Ölümün gölgesinde bir hayat yaşadığı için her an kıymetlidir ve anı yaşayarak hayattan zevk almak ister. Herkes öleceğinden herkes gidebildiği yere kadar istediğini yapabilir. Toplumun değerlerine bu anlayışla karşı çıkılır. Bu durum yabancılaşmanın farklı bir boyutu olan dine yabancılaşmadır.

Meursault, toplumdaki insanların değerleriyle ve dini algılayış biçimleriyle çatışır. *"Temel kurallarını hiçe saydığım bir toplumla artık ilişkiyi olamayacağını ve basit tepkilerden habersiz bulunduğum insan kalbinden de bir şeyler ummayacağını belirtti."*(Camus 2008:98) Romanda Meursault'nün karşısında Sorgu Yargıcı, Savcı ve Papaz bulunmaktadır. Bunlar karşıt güç konumundadır. Çatışma bu karakterler arasında yaşanmaktadır. Sorgu Yargıcı, Savcı, Papaz; toplumu, devleti ve dini temsil eden kurumların üyeleridir. Kahramanın bunlarla çatışma halinde olması topluma/dine yabancı kaldığını gösterir. Savcıya göre; *"İnsanların ruhunu koruyan ahlak ilkelerinden bir teki bile kapısına uğramamış."*(Camus 2008:99)

Camus'ya göre absürd, doğrudan doğruya Tanrı'nın yokluğunun bir sonucudur. Din olmadığına, insanın istek ve idealleriyle, dünya arasında bir çatışma yaşanır. Camus'ya göre bu çatışmadan da mutluluğu aramak gerekir. *"Ölümlü biten bir hayat, saçmadır, evet. Bundan kuşku yok. Ama, yaşam ölümlü bitiyor diye kopacak mıyız,*

gözümüzü, yüreğimizin kapılarını bu yaşanasi dünyanın güzelliklerine, bunlar yanında insanların acılarına çaresizliklerine? (Camus 2008:8) Bu bakış açısından dolayı da Meursault, papaz ve sorgu yargıcıyla inanç noktasında karşı karşıya gelir. *"İnanıyorsun, inanıyorsun! Ona terk edeceksin kendini değil mi?" dedi. Tabii bir kere daha 'Hayır' diye karşılık verdim. Kendini koltuğa bırakıverdi."* *"Tanrı'ya inanmıyorum da ondan' diye karşılık verdim."* (Camus 2008:70)

Din, insanların toplumla ilişkilerini düzenleyen soyut bir fonksiyondur. Bireyi, topluma yabancılaştırır veya yakınlaştırır. Kitabı Mukaddes'te yabancılaşma, dini hayattan uzaklaşma olarak kullanılır. Hegel'e göre ise, insanın varoluşu ile ruhsal anlamdaki varlığına mesafe koymasındır. Marx, yabancılaşmayı ekonomik zeminde ele alarak dinin uyuşturucu niteliğinde olduğunu söyler. Varoluşçuluk ekolünün ateist kanadının temsilcisi Sartre ise Tanrıtanımazlığın mutluluk vereceğini savunur(Karaca 2004:97). Sartre'a göre ateist zihnini Tanrı ile meşgul etmez; çünkü o, düşüncesini Tanrı'nın olmadığı fikri üzerine kurmuştur(Glicksberg 2004:129). Meursault'nün sahip olduğu din algılaması absürt felsefe perspektifindedir. Bu perspektif de varoluşçu yaklaşıma yakındır.

Dini, yabancılaşmanın dinamizm noktası olarak görenlerin yanı sıra bu din olgusunu; insanları birleştiren, hayatı organize eden ve kişiliği bütünleştirici bir fonksiyon icra eden bir yapı olarak görenler vardır. Bu fonksiyon ile dinin, yabancılaşmayı benlik ve toplum boyutunda engellediği görülür. Dinin fonksiyonelliğine farklı inanan iki grup da birbirlerine yabancıdır. Dinin sosyolojik bir olgu olması ve algılanması sonucu kültür denen statik toplumsal bir yapı oluşmaya başlar. Böylelikle dinin statik gücü, kültürü şekillendiren bir güç konumunda olur. T.S. Eliot'a göre din; kültürü aşan ve onu besleyen bir kaynak olmakla birlikte kültür de toplumun dininin vücut bulmuş şeklidir(Kaplan 2006:16). *"Başkasının Tanrısından bana neydi? Başkalarının seçtiği beğendiği hayattan, yazğıdan bana neydi?"*(Camus 2008:115) cümleleriyle Meursault, toplumun kültürel değerlerine de yabancı kaldığını belli eder.

Sonuç

Absürt felsefesinden kaynaklanan yabancılaşmanın birey ve toplum hayatında gözlenebilen birçok yansıması bulunur. Psikolojik düzlemde bu durum; benlik yitimi, umutsuzluk, kaygı durumları, hayatı anlamlandıramama ve kişisizleşme olarak yansır. Modern hayatın getirdiği özgürleşme ile bireyin varoluşu anlamlandıramayışı tezat bir şekilde kişilik daralmasına yol açar. Bu kimlik problemi beraberinde yalnızlık duygusunu getirdiğinden bohem bir hayat, uyuşturucu, intihar ve boşanma olayları sosyolojik düzeyde etkisini gösterir. Nitekim Meursault'nün hayattan silikleşerek standart modern bir tip halinin almasında yabancılaşmanın sebebi olan benlik yitimi, umutsuzluk ve kaygı durumları vardır.

Yaşlı kuşağın gençler üzerindeki manevi otoritesinin zayıflaması kültür aktarımını engellediğinden gençler, toplumun değerlerine de yabancılaşır. Sosyal olarak yabancılaşma, dinsel yabancılaşmayı tetikler. Bireyin, modernite ile gelen sorulara din cenahından/alternatifinden de cevap bulamaması, metafizik boyutta bireyi

buhrana sürükler. Bu buhran, benlik/kimlik zayıflamasına neden olduğu gibi toplumsal değerlerden kopmasının ifadesidir. Bu kopukluk, kişiliğin şizofrenik bir biçimde parçalanmasına neden olur.

Camus'nün kendi fikirleri ile şekillendirdiği Meursault karakterinde nihilizm temelli ve varoluşçu bir perspektifle absürt bir yaşam felsefesi oluşur. Metafizik buhran, ontolojik anlamsızlık ve kimlik karmaşası kaynaklı hayata kayıtsız kalma durumu, Meursault'yü psiko-sosyal boyutta yabancılaştırır. "Yabancı" odaklı bir izlikle, hayat-ölüm-suç kavramları romana yansır.

Kaynakça

- ALVER, Köksal (2004). *Edebiyata Sosyolojik Bakmak*. Ankara: Hece Yay.
- BALCI, Yunus "Complexio Oppositorum Ya da Tanpınar Romancılığında Trajik İroni", www.yunusbalci.com
- BALCI, Yunus (2009). *Tanpınar Trajik Bir Şair Ve Şiiri*. İstanbul: 3F Yay.
- BOZDEMİR, Orhan (2011). *Kimlik Arayışı ve Orhan Pamuk*. Ankara: Berikan Yay.
- CAMUS, Albert (2008). *Yabancı*. İstanbul: Can Yay.
- ÇETİŞLİ, İsmail (2005). *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*. Ankara: Akçağ yay.
- DAVUTOĞLU, Ahmet (2014). *Stratejik Derinlik.*, İstanbul: Küre Yay.
- DOĞAN, İsmail (2014). *Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar.*, Ankara: Pegem Akademi Yay.
- GLİCKSBERG, Charles I.(2004). *Avrupa Edebiyatında Trajik Görünüm*. Çev: Yunus Balcı. Ankara: Hece Yay.
- KAPLAN, Mehmet (2006). *Dil ve Kültür*. Ankara: Dergâh Yay.
- KARACA, Faruk (2014). *Yabancılaşma ve Din*. İstanbul: Çamlıca Yay.
- KIZILER, Funda Emer (2012) "HerthaKräftner'in "Kafa" Adlı Öyküsünde Yabancılaşma Sorunsalı ya da "Parçalanmış Beden Fantezisi", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, sayı:9 s.55-75
- LASS, Abraham H.(2003) *100 Büyük Roman/2*. Çev: Nejat Muallimoğlu., Ankara: Meb Yay.
- SARTRE, J.Paul (2005). *Varoluşçuluk*. Çev: Asım Bezirci. İstanbul: Say Yay.
- SAVAŞIR, İskender(2007). *Modernliğin Vicdanı*. İstanbul: Kanat Yay.
- ŞAHİN, Veysel (2013) "Oğuz Atay'ın Romanlarında Toplumsal Yabancılaşma", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/9 Summer 2013, s. 2313-2322.

